

Ulvi Murat Kılavuz, Doç.Dr.

1977 yılında Bursa'da doğdu. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu (1999). Aynı yıl Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelâm Ana Bilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. "İslâm Düşüncesinde Dolaylı Fiil ve Davranışlar (Tevlid-Tevellüd)" konulu teziyle yüksek lisans (2001), "İslâm Kelâmında Kozmolojik Delil (Hudûs-İmkân)" konulu araştırmasıyla doktorasını tamamladı (2007). 2017 yılında doçent oldu. Halen adı geçen fakültede öğretim üyesidir.

Ahmet Saim Kılavuz, Prof.Dr.

1954 yılında Aydın'da doğdu. İzmir Yüksek İslâm Enstitüsü'nü bitirdi (1975). Bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra Bursa Yüksek İslâm Enstitüsü'ne (Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) kelâm ve İslâm düşüncesi asistanı olarak atandı (1977). Halen Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesidir.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 654
İSAM Yayınları 76
Temel Kültür Dizisi 24
© Her hakkı mahfuzdur.

KELÂMA GİRİŞ

Ulvi Murat Kılavuz - Ahmet Saim Kılavuz

TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)
tarafından yayına hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 40 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 0850
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Bu kitap
Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti'nin
28.12.2004 gün ve 1163 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: Temmuz 2010
Beşinci Basım: Temmuz 2019
ISBN 978-975-389-923-9

Basım, Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No: 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 (pbx) Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr
Sertifika No. 15402

Kılavuz, Ahmet Saim

Kelâma giriş/Ulvi Murat Kılavuz, Ahmet Saim Kılavuz. – 5. bs. – Ankara :
Türkiye Diyanet Vakfı, 2019.
209 s. ; 20 cm. – (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 654. İSAM Yayınları ; 76.
Temel Kültür Dizisi ; 24)

Dizin ve kaynakça var.
ISBN 978-975-389-923-9

İçindekiler

Önsöz 7

Giriş

KELÂM İLMİ: TANIMI ve KAPSAMI

1. Kelâmın Tanımı • 11
 - a. Konusuna Göre • 11
 - b. Gayesine Göre • 12
2. Kelâm İlminin Kelâm Olarak İsimlendirilmesinin Sebepleri • 13
3. Kelâm İlmine Verilen Diğer İsimler • 14
 - a. Akait • 14
 - b. Usûlüddin • 14
 - c. Tevhit ve Sıfatlar İlmi • 15
 - d. Fıkh-ı Ekber • 15
 - e. İstidlâl ve Nazar İlmi • 16
4. Kelâmın İlimler Tasnifi İçerisindeki Yeri • 16

Birinci Bölüm

KELÂM İLMİ: TARİHİ SÜREÇ

1. Asr-ı Saâdet'te Durum • 25

2. Kelâmî Düşünceye Zemin Hazırlayan Etkenler:
İtikadî Problemlerin Ortaya Çıkışı ve İlk Fikrî
Hareketler • 27
3. Kelâm İlminin Doğuşu ve Mu'tezile Kelâmı • 35
4. Ehl-i Sünnet Kelâmının Zuhuru (Şekillenmesi) • 41
5. Kelâm - Felsefe Etkileşiminin Başlaması • 55
6. Müteahhirîn Kelâmı ve Gazzâlî • 61
 - a. Felsefleşmiş Kelâm Dönemi • 65
 - b. Şerh ve Derlemecilik Dönemi • 68
7. Yeni Kelâm İlmi Dönemi • 70
8. Günümüzde Kelâm İlmi • 83

İkinci Bölüm

KELÂM İLMİ: TEMEL MESELELER

1. Kelâmın Bilgi Anlayışı • 109
 - a. Bilginin Tanımı • 114
 - b. Bilgi Kaynakları • 115
 - ba. Sağlam Duyular • 117
 - bb. Doğru Haber • 118
 - bc. Akıl • 125
2. Kelâmın Varlık Anlayışı • 128
 - a. Kelâmın Âlem Tasavvuru • 130
 - b. Kelâmın Allah Tasavvuru • 138

Üçüncü Bölüm

KELÂMA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

1. Selefî ve Sûfî Eleştiri • 147
2. Felsefî Eleştiri • 156
3. Çağdaş Eleştiri • 163

Notlar • 169

Kaynakça • 181

Sözlük • 197

Dizin • 203

Önsöz

İslâm'da fikrî faaliyet üç ana seyir çizgisi izlemiştir. Birincisi, sözden çok hali, yaşayışı, pratiği vurgulayan ve akıldan ziyade kalbi önceleyen, ancak zaman içinde kuramsal ve felsefî boyutunun da şekillenmesiyle İslâm düşüncesinin üç mecrasından birini oluşturan tasavvuftur. İkincisi, eski kültürlerden, özellikle de Grek felsefesinden tevarüs ettiği metot ve malzeme ile İslâm öğretisini açıklama çabası gösteren, hakikate ulaşma hususunda aklı önceleyen felsefedir.

Elinizdeki eser, bu tefekkür bünyesinin ana damarı olarak değerlendirilebilecek üçüncü çizgiyi yani kelâmî düşünce tarzını ve onun tarihî serüvenini, kişiler, eserler, fırkalar ve sonuçta bir ilim dalı olarak somutlaşmış görünüşleri düzeyinde tanıtmaya yönünde bir çabadır. Varlık gösterdiği alan olarak İslâm'ın yayıldığı her coğrafyayı, tarihî süreç olarak İslâm'ın doğuşundan günümüze geçen on dört asrı ve konu olarak da inanç esasları ile bu esaslara ilişkin meseleleri yani her yönüyle son derece geniş bir yelpazeyi kapsayan kelâmın çerçevesi içinde yer alan her bir kişi, fırka ve görüş müstakil çalışmalara konu olabilme potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla bu çalışmada ele alınan meselelerin her birinin derinlemesine incelenmesi mümkün olmamıştır. İnanç esasları ve kelâm mezhepleri Temel Kültür

Dizisi içinde ayrı çalışmalarla ele alınacaktır. Bu sebeple kelâm tarihinin birer parçası olan kişi ve mezhepler veya kelâm sistematığına dahil konuların tek tek ayrıntılı açıklamaları üzerinde durulmamıştır.

Şüphesiz oldukça uzun bir tarihî süreçte farklı bakış açısına sahip çok sayıda ilim adamının katıldığı bir ilmî faaliyet olması sebebiyle, tamamıyla yeknesak, her konuda söz ve fikir birliğine varılmış bir kelâmdan söz edilemez. Tabiatıyla kelâm bünyesinde zamana, zemine, psikolojik, toplumsal ve siyasal şartlara bağlı olarak farklı anlayışlar, farklı açıklama tarzları ortaya çıkmıştır. Ancak bütün bu farklılıkların ötesinde kelâmı kelâm yapan, onu diğer fikir disiplinlerinden ayıran, değişmezlik arzeden bir itikadî ve düşünsel alt yapının, kendine özgü niteliklerin, Allah'a, âleme, onun parçası olan insana ve bunlar arasındaki ilişkilere yönelik belli bir bakışın ve bunları yorumlama tarzlarını biçimlendiren müşterek kaygıların varlığını da göz ardı etmemek gerekir.

Bu eserde bu fikrî alt yapı ve kaygıyı oluşturan tarihsel süreç, bu sürecin temsilcisi olan şahıslar, ortaya koydukları eserler, zaman içerisinde değişen ve gelişen konuların işleniş biçimleri, kelâm sistematığının üst çatısını oluşturan Allah ve âlem kavramlarına ilişkin inanç, yorum ve değerlendirme biçimlerinin genel özellikleri, bunların epistemolojik temeli ve nihayet bütün bu hususlar etrafında kelâma yöneltilen eleştirilerle bunların dinamikleri ve ne derece geçerli oldukları üzerinde durulmuştur. Bu şekilde bir yandan kelâmla ilgili bir zihin çözümlemesi yapma, diğer yandan da kelâmı oluşturan yapı taşlarını ortaya koyarak kelâmı tanıma, anlama veya bu alanda çalışmak isteyenlere yol haritası çizme, başka bir deyişle işaret taşları koyma gayesi güdülmüştür.

Ulvi Murat Kılavuz
Ahmet Saim Kılavuz